

SPRÁVA O STAVE PORUŠOVANIA PRÁV DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA NA ROK 2020

Význam práv duševného vlastníctva,
ich porušovanie a boj proti
falšovaniu a pirátstvu

ZHRNUTIE

jún 2020

Predslov

Už mnoho rokov existujú dôkazy o tom, že trestná činnosť v oblasti duševného vlastníctva nie je bez obetí a túto skutočnosť ďalej potvrdzuje najnovšia správa o stave, v ktorej sa poukazuje na niektoré z kľúčových výskumných aktivít, ktoré úrad EUIPO vykonáva prostredníctvom strediska pre sledovanie.

V tejto správe sa zdôrazňuje význam práv duševného vlastníctva pre hospodárstvo EÚ, a teda aj pre akékoľvek prekonanie krízy spôsobenej ochorením COVID-19, ktorá dominovala prvej polovici roka 2020 a hrozí, že bude mať dlhodobé účinky.

Jedna zo štúdií porušovania práv duševného vlastníctva, ktorá sa uskutočnila v spolupráci s Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, sa týka oblasti falšovaných liekov, ktorá je pravdepodobne jednou z najbezpečnejších oblastí falšovania vôbec. Vďaka nej sa pozornosť ešte viac upriamila na hrozbu pre verejnosť.

Falšované lieky, detské hračky a falšované kozmetické výrobky sú len niekoľkými z problémových oblastí, existujú však skryté riziká, ktoré so sebou prináša akákoľvek trestná činnosť v oblasti duševného vlastníctva, a ktoré presahujú rámec rušenia pracovných miest v legitímnych odvetviach a poškodzovania verejných príjmov.

Zločinci vnímajú trestnú činnosť v oblasti duševného vlastníctva ako činnosť s relatívne nízkym rizikom, ktorá sa využíva na podporu iných druhov organizovanej trestnej činnosti. V spoločnej správe s Europolom sa uvádzajú prípadové štúdie, ktoré poukazujú na prepojenie s praním špinavých peňazí, podvodmi v oblasti dokladov, počítačovou kriminalitou, finančnými podvodmi, výrobou drog a obchodovaním s drogami.

Je čoraz jasnejšie, že ujmy na zdraví a bezpečnosti spotrebiteľov a na životnom prostredí, ako aj vzťah medzi trestnou činnosťou v oblasti duševného vlastníctva a inými druhmi trestnej činnosti vyžadujú naliehavé a koordinované medzinárodné opatrenia.

Spoločnosť ako celok je obeťou trestnej činnosti v oblasti duševného vlastníctva a táto správa opäť poukazuje na potrebu presadzovania práv duševného vlastníctva ako na jednu z priorít EÚ v boji proti organizovanej trestnej činnosti.

Christian Archambeau

výkonný riaditeľ EUIPO

Zhrnutie

V tejto správe sú zhrnuté zistenia z výskumu, ktorý v posledných rokoch uskutočnil Úrad Európskej únie pre duševné vlastníctvo (EUIPO) prostredníctvom Európskeho strediska pre sledovanie porušovania práv duševného vlastníctva (stredisko pre sledovanie) a ktorý sa týkal miery, rozsahu a dôsledkov – hospodárskych aj iných – porušovania práv duševného vlastníctva (PDV) v EÚ. V správe sa pozornosť venuje dôkazom o ekonomickej hodnote práv duševného vlastníctva v hospodárstve EÚ, miere využitia tejto hodnoty, mechanizmom jej narúšania a opatreniam, ktoré boli prijaté ako odpoveď na tieto problémy. Zdôrazňuje sa aj úloha organizovaných zločineckých skupín (OCG), a to na základe prípadov vyšetrovaných Europolom (Agentúra Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva).

V štúdií, ktorá sa uskutočnila v partnerstve s Európskym patentovým úradom (EPÚ) v roku 2019, úrad EUIPO zistil, že celkový príspevok odvetví intenzívne využívajúcich PDV do hospodárstva EÚ predstavuje približne 45 % hrubého domáceho produktu (HDP) a 29 % zamestnanosti (plus ďalších 10 % vytvorených v odvetviach, ktoré dodávajú tovary a služby odvetviám intenzívne využívajúcim PDV). Tieto odvetvia predstavujú podstatnú časť obchodu EÚ so zvyškom sveta a vytvárajú 96 % vývozu tovaru z EÚ. V týchto odvetviach sa pracovníkom platia o 47 % vyššie mzdy ako v ostatných odvetviach. Okrem toho sa zdá, že odvetvia intenzívne využívajúce PDV zvládli finančnú krízu lepšie ako zvyšok hospodárstva, ako to naznačuje ich väčší podiel zamestnanosti a HDP v porovnaní s predchádzajúcou štúdiou z roku 2016. Na základe štúdie zameranej na rýchlo rastúce malé a stredné podniky (MSP), ktorá bola uverejnená v roku 2019 takisto v spolupráci s EPÚ, sa ukázalo, že na úrovni jednotlivých spoločností MSP využívajúce PDV v najbližších rokoch porastú s väčšou pravdepodobnosťou ako ostatné spoločnosti.

Vzhľadom na vysokú hodnotu, ktorá sa spája s právami duševného vlastníctva, je porušovanie týchto práv lukratívnou trestnou činnosťou, pri ktorej existuje relatívne nízke riziko pravdepodobnosti jej odhalenia a sankcionovania. Organizované zločinecké skupiny sa vo veľkej miere zapájajú do falšovania a pirátstva a trestná činnosť v oblasti duševného vlastníctva sa často kombinuje s inými druhmi trestnej činnosti, ako je pranie špinavých peňazí, obchodovanie s ľuďmi a príležitostne nútená práca, ako sa uvádza v dvoch spoločných správach Europolu a úradu EUIPO, v *hodnotení hrozieb trestnej činnosti v oblasti duševného vlastníctva z roku 2019* (v ktorom sa dokonca uvádzal jeden prípad v EÚ s napojením na teroristickú organizáciu) a v správe o rôznorodnej trestnej činnosti uverejnenej v júni 2020. S napredujúcim vývojom technológií a distribučných reťazcov a stále sa rozširujúcou škálou falšovaných výrobkov sa spôsob práce organizovaných zločineckých skupín stáva čoraz komplexnejším.

Obchodné modely, ktoré si osvojili falšovatelia, vo veľkej miere využívajú internet na distribúciu výrobkov a na podporu distribúcie a spotreby nelegálneho digitálneho obsahu.

V spoločnej štúdií úradu EUIPO a Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) z roku 2019 sa odhaduje, že straty z dôvodu porušovania PDV v medzinárodnom obchode v roku 2016 sa mohli rovnať až 3,3 % svetového obchodu. Odhaduje sa, že falšovaný tovar tvorí až 6,8 % dovozu do EÚ, resp. 121 miliárd EUR ročne. Uvedené číselné údaje sú podstatne vyššie ako tie, ktoré boli uvedené v predošlom vydaní, ktoré tieto dve organizácie zverejnili v roku 2016, čo svedčí o tom, že závažnosť tohto problému sa v posledných rokoch ešte zvýšila.

V súbore odvetvových štúdií úrad EUIPO odhadol ušlé tržby v 11 odvetviach v EÚ v dôsledku falšovania (priamo v analyzovaných odvetviach a v rámci ich dodávateľského reťazca). Celkové straty boli vyčíslené na viac ako 83 miliárd EUR ročne v období rokov 2013 – 2017. Okrem toho došlo k strate viac ako 671 000 pracovných miest v legálne pôsobiacich podnikoch a členské štáty prišli o daňové príjmy vo výške 15 miliárd EUR ročne.

Bez ohľadu na to aké závažné sú tieto hospodárske škody, ujma spôsobená na verejnom zdraví, bezpečnosti spotrebiteľov a životnom prostredí v dôsledku falšovaného tovaru pravdepodobne predstavuje ešte oveľa závažnejší dôsledok. V marci 2020 úrad EUIPO a OECD uverejnili spoločnú štúdiu o falšovaných liekoch, v ktorej sa uvádza, že predmetom falšovania sú okrem liekov na podporu životného štýlu aj lieky na liečbu závažných ochorení vrátane antibiotík, liekov na rakovinu alebo na srdcové choroby, s potenciálne smrtiacimi následkami pre pacientov, ktorí tieto lieky užívajú. Po vypuknutí pandémie COVID-19 koncom roka 2019 a následnom rozšírení tohto ochorenia po celom svete falšovateľia upriamili svoju pozornosť na výrobu falošných testovacích súprav, falšovaných osobných ochranných prostriedkov a dokonca aj falšovaných liekov na liečbu tejto choroby, a to ešte predtým, než príslušné orgány vôbec schválili liečbu ⁽¹⁾.

Na základe analýzy údajov od orgánov dohľadu nad trhom z celej EÚ úrad EUIPO ďalej zdokumentoval nebezpečenstvá, ktoré pre zdravie a bezpečnosť spotrebiteľov predstavujú falšované výrobky ako sú hračky, oblečenie, elektrické spotrebiče a iné bežné spotrebné tovary. K nebezpečenstvám patril kontakt s nebezpečnými chemickými látkami a toxínmi, ktoré by mohli viesť k akútnej alebo dlhodobej ujme na zdraví, dusenie, elektrický šok, požiar a rôzne druhy zranenia. Niektoré typy falzifikátov, ako sú falošné pesticídy, môžu spôsobiť škodu poľnohospodárom, ktorí ich aplikujú na svoju úrodu, ako aj spotrebiteľom, ktorí následné plodiny konzumujú.

Okrem analyzovania ponuky falšovaných tovarov a pirátskeho obsahu úrad EUIPO venoval pozornosť aj dopytu, čiže postojom občanov EÚ k právam duševného vlastníctva a ich ochote zapojiť sa do spotreby tovarov a služieb porušujúcich DPV. Nižšie ceny, jednoduchá prístupnosť a nízka miera spoločenského nesúhlasu spojeného s takýmito nákupmi patria medzi stimuly pre spotrebiteľov, aby kupovali falšovaný tovar a získavali nelegálny prístup k obsahu chránenému autorským právom. Osobitná pozornosť sa venuje mladým ľuďom a v roku 2019 bol zverejnený aktualizovaný prieskum o duševnom vlastníctve a mládeži, z ktorého vyplýva, že v porovnaní s predchádzajúcim vydaním z roku 2016 je menej pravdepodobné, že mladí ľudia v EÚ konzumujú pirátsky digitálny obsah, ale viac pravdepodobné, že nakupujú falšovaný tovar.

V reakcii na tento vývoj úrad EUIPO spolu s verejnými a súkromnými partnermi zaviedol a presadil niekoľko opatrení na riešenie uvedených problémov. Tieto opatrenia zahŕňajú poskytovanie informácií nositeľom práv o meniacej sa situácii v oblasti porušovania predpisov; spolupráca s Europolom na širšej reakcii na trestnú činnosť v oblasti duševného vlastníctva, v neposlednom rade prostredníctvom účasti na financovaní špecializovanej jednotky pre trestnú činnosť v oblasti duševného vlastníctva v rámci Europolu; pomoc pri odbornej príprave orgánov presadzovania práva v celej EÚ v spolupráci s agentúrou CEPOL (Agentúra Európskej únie pre odbornú prípravu v oblasti presadzovania práva) a Eurojustom (Agentúra Európskej únie pre justičnú spoluprácu v trestných veciach); podpora úsilia Európskej komisie riešiť otázku tokov falšovaného tovaru v tretích krajinách. Portál presadzovania práv duševného vlastníctva poskytuje nositeľom práv a orgánom presadzovania práva jedinečnú platformu na bezpečnú výmenu informácií, zhromažďovanie údajov o presadzovaní práva na účely ďalšej analýzy a informovanie o porušovaní právnych predpisov treťou stranou a činnostiach Európskej komisie týkajúcich sa trestnej činnosti v oblasti duševného vlastníctva. Úrad EUIPO vytvoril aj pracovné okruhy zamerané na nové technológie, ktoré by

⁽¹⁾ Europol monitoruje situáciu a v apríli 2020 zverejnil správu s názvom *Viral Marketing - Counterfeits, substandard goods and intellectual property crime in the COVID-19 pandemic* (Virálny marketing – Falzifikáty, nekvalitný tovar a trestná činnosť v oblasti duševného vlastníctva v kontexte pandémie COVID-19). K dispozícii na:

https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/report_covid_19_-_viral_marketing_counterfeits.pdf.

mohli zohrávať významnú úlohu pri boji proti porušovaniu právnych predpisov, a pri práci so sprostredkovateľmi, ako sú napríklad trhoviská elektronického obchodu, s cieľom zlepšiť ochranu duševného vlastníctva v online prostredí.

Operácie na úrovni EÚ a na globálnej úrovni koordinujú na strane presadzovania Europol, úrad OLAF (Európsky úrad pre boj proti podvodom) a INTERPOL, pričom operácie uskutočňujú orgány presadzovania práva v jednotlivých členských štátoch.

Cieľom činností v oblasti presadzovania práva je predovšetkým znižovanie ponuky tovaru a služieb porušujúcich práva duševného vlastníctva. Opačnou stranou mince je však dopyt. Úrad EUIPO, ktorý spolupracuje s členskými štátmi a partnermi zo súkromného a z občianskej spoločnosti, sa snaží zvyšovať informovanosť občanov o význame duševného vlastníctva a potrebe jeho rešpektovania viacerými spôsobmi:

- pracovný okruh „Duševné vlastníctvo v oblasti vzdelávania“, ktorého cieľom je začleniť duševné vlastníctvo do školských učebných plánov na všetkých úrovniach;
- osvetové činnosti, ako sú napríklad iniciatíva Ideas Powered alebo mediálne kampane, ako napríklad kampaň v spojitosti s uverejnením tejto správy, s dôrazom na vzdelávanie spotrebiteľov o nebezpečenstvách falšovaného tovaru;
- poskytovanie informácií spotrebiteľom o existencii legálne dostupného digitálneho obsahu prostredníctvom portálu *agorateka*;
- program AUTHENTICITY, vybudovanie siete európskych miest, ktoré sa zaväzujú podporovať informovanosť o význame ochrany práv duševného vlastníctva.

SPRÁVA O STAVE PORUŠOVANIA PRÁV DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA NA ROK 2020

Význam práv duševného vlastníctva, ich
porušovanie a boj proti falšovaniu a
pirátstvu

jún 2020